

УДК 548.784'35'267:541.49

І.В. Типіло, Р.Є. Гладішевський, Д.І. Семенишин

КРИСТАЛІЧНА СТРУКТУРА ОКТАЦІАНОВОЛЬФРАМАТУ (IV) РУБІДІЮ ДИГІДРАТУ

Методом монокристалу встановлено кристалічну структуру $\text{Rb}_4[\text{W}(\text{CN})_8] \cdot 2\text{H}_2\text{O}$. Сполука кристалізується в ромбічній сингонії, просторова група $Pnma$, $a = 17.097(13)$, $b = 11.941(5)$, $c = 8.905(2)$ Å, $V = 1818.1(15)$ Å³, $Z = 4$, $D_x = 2.813$ г·см⁻³; $R = 0.0832$, $wR = 0.1386$ для 2492 незалежних відбить. Координаційним многогранником атомів вольфраму є деформований додекаедр $[\text{W}(\text{CN})_8]$. Атоми рубідію мають три різних многогранники: $[\text{Rb}1(\text{NC})_7(\text{OH}_2)]$ — деформована тетрагональна антипризма, $[\text{Rb}2(\text{NC})_7]$ — деформована пентагональна біпіраміда та $[\text{Rb}3(\text{NC})_5(\text{OH}_2)_2]$ — одношапкова тригональна призма. Всі ціаногрупи в комплексі є кінцевими.

ВСТУП. Серед октаціанідних (IV) комплексів катіонів лужних металів кристалічні структури вивчені лише для кількох сполук. Перші відомості про дослідження кристалічної структури $\text{K}_4[\text{Mo}(\text{CN})_8] \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ описані в роботі [1], а їх уточнення — в роботі [2]. Координаційний многогранник аніону $[\text{Mo}(\text{CN})_8]^{4-}$ у цій сполуці має форму додекаедра. В роботі [3] описано кристалічні структури сполук $(\text{NH}_4)_4[\text{Mo}(\text{CN})_8] \cdot 0.5\text{H}_2\text{O}$ та $\text{Rb}_4[\text{Mo}(\text{CN})_8] \cdot 3\text{H}_2\text{O}$, які належать до різних сингоній. У комплексі $(\text{NH}_4)_4[\text{Mo}(\text{CN})_8] \cdot 0.5\text{H}_2\text{O}$ атоми молибдену займають два окремі положення і мають різні коор-

динаційні многогранники: $[\text{Mo}1(\text{CN})_8]^{4-}$ — додекаедр і $[\text{Mo}2(\text{CN})_8]^{4-}$ — тетрагональна антипризма. В структурі сполуки $\text{Rb}_4[\text{Mo}(\text{CN})_8] \cdot 3\text{H}_2\text{O}$ координаційним многогранником атомів молибдену є лише додекаедр. Вперше автори [3] вказують на значний вплив кількості молекул кристалізаційної води на кристалічну структуру октаціаномолібдатів (IV) лужних металів.

Кристалічну структуру октаціановольфраматів (IV) вивчено для сполук $\text{H}_4[\text{W}(\text{CN})_8] \cdot 6\text{H}_2\text{O}$ [4], $\text{Na}_3[\text{W}(\text{CN})_8] \cdot 4\text{H}_2\text{O}$ [5], які мають тетрагонально-антипризматичну конфігурацію атомів вольфраму

Т а б л и ц я 1

Експериментальні умови та результати дослідження структури $\text{Rb}_4[\text{W}(\text{CN})_8] \cdot 2\text{H}_2\text{O}$

Параметри та їх значення		Параметри та їх значення	
Колір кристала	Жовтий	Кут, град	$2.38 < \theta < 28.96$
Розмір кристала, мм	0.30x0.20x0.15	Кількість вимірних відбить	5647
Емпірична формула	$\text{C}_8\text{H}_4\text{N}_8\text{O}_2\text{Rb}_4\text{W}$	Кількість незалежних відбить	2492
Молярна маса M_r	769.92	Кількість відбить з $I > 2\sigma(I)$	1705
Кристалічна сингонія	Ромбічна	Фактор усереднення R_{int}	0.1487
Просторова група	$Pnma$	Кількість уточнених параметрів	128
Параметри комірки, Å	$a = 17.097(13)$, $b = 11.941(5)$, $c = 8.905(2)$	Фактори збіжності $w = 1/[(\sigma^2 F_o^2) + (0.0578P)^2]$, $P = (F_o^2 + 2F_c^2)/3$	$R = 0.0832$, $wR = 0.1386$, $S = 0.976$; $R = 0.0535$, $wR = 0.1271$
Об'єм комірки V , Å ³	1818.1(15)		$(I > 2\sigma(I))$
Кількість формульних одиниць Z	4	Різниця електронна густина: $\Delta\rho_{min}/\Delta\rho_{max}$, $e \cdot \text{Å}^{-3}$	-3.798/2.997
Густина (розрахована) D_x , г/см ³	2.813	Коефіцієнт екстинкції	0.0073(4)
Лінійний коефіцієнт абсорбції μ , мм ⁻¹	17.011		
Випромінювання	$\text{MoK}\alpha$		
Довжина хвилі λ , Å	0.71073		

© І.В. Типіло, Р.Є. Гладішевський, Д.І. Семенишин, 2010

та $K_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$ [6], в якій координаційний поліедр атомів вольфраму має форму додекаедра і яка ізоструктурна з $K_4[Mo(CN)_8] \cdot 2H_2O$. В роботі [7] описано синтез та кристалічну структуру сполуки $Na_3H_3O[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$, в якій аніон $[W(CN)_8]^{4-}$ має форму додекаедра.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ЧАСТИНА.
З метою вивчення впливу природи зовнішньосферного катіона на структуру октаціановольфраматів (IV) лужних металів нами синтезовано нову сполуку $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$.

Октаціановольфраматну (IV) кислоту, необхідну для синтезу $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$, одержували пропусканням розчину $K_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$ через катіоніт КУ-2 в H^+ -формі. Розчин кислоти обробляли карбонатом рубідію до припинення виділення CO_2 . Одержаний розчин ставили на повільну кристалізацію при кімнатній температурі в темному місці. Через кілька тижнів одержали монокристали, придатні для рентгеноструктурного дослідження.

Масив дифрактометричних даних одержали на дифрактометрі CAD-4Т при температурі 293 К з використанням MoK_{α} -проміння (графітовий монохроматор, ω - 2θ -сканування). Структура розв'язана прямими методами з використанням програм SHELX-97 [8, 9]. Атоми гідрогену локалізовані за допомогою різницевого синтезу Фурає і уточнені в ізотропному наближенні з використанням повноматричного методу найменших квадратів по F^2 .

Кристаліграфічні характеристики комплексу та деякі експериментальні параметри подано в табл. 1. Координати атомів і еквівалентні (ізотропні) температурні параметри структури наведено в табл. 2. Вибрані довжини зв'язків і деякі кути подані в табл. 3. Проекція структури $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$ зображена на рис. 1 в програмі ATOMS [10].

З проведених досліджень можна зробити висновки, що структура $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$ складається із окремих аніонів $[W(CN)_8]^{4-}$, між якими розміщуються катіони рубідію та молекули води. Атоми вольфраму у структурі займають одну правильну систему точок і оточені вісьмома ціаногрупами у формі додекаедра. Відстані W–C є в межах 2.151(10)—2.194(10) Å, довжини зв'язків

Т а б л и ц я 2

Координати та еквівалентні (ізотропні) параметри зміщення атомів у структурі $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$

Атом	Позиція	x	y	z	$U_{eq}/U_{iso}, \text{Å}^2$
Rb1	8d	0.35261(6)	0.54489(9)	0.19535(14)	0.0263(3)
Rb2	4c	0.36684(9)	1/4	0.53117(18)	0.0231(4)
Rb3	4c	0.46204(9)	1/4	0.01505(17)	0.0243(4)
W	4c	0.14012(3)	1/4	0.09999(6)	0.00587(19)
C1	8d	0.0417(6)	0.1434(8)	0.1676(12)	0.017(2)
C2	8d	0.1741(5)	0.0777(8)	0.0729(11)	0.014(2)
C3	4c	0.1446(8)	1/4	0.3436(17)	0.016(3)
C4	4c	0.2589(9)	1/4	0.1827(17)	0.023(4)
C5	4c	0.5676(8)	1/4	0.5976(14)	0.015(3)
C6	4c	0.7169(8)	1/4	0.5930(16)	0.017(3)
N1	8d	0.4921(5)	0.0899(9)	0.2939(12)	0.033(3)
N2	8d	0.1920(6)	0.5125(7)	0.0546(13)	0.032(2)
N3	4c	0.1437(9)	1/4	0.4726(17)	0.031(4)
N4	4c	0.3248(8)	1/4	0.2114(19)	0.052(6)
N5	4c	0.0287(9)	1/4	0.7982(16)	0.035(4)
N6	4c	0.2586(8)	1/4	0.8061(13)	0.023(3)
O	8d	0.1148(7)	0.5556(9)	0.3967(11)	0.047(3)
H1	8d	0.162(4)	0.569(12)	0.364(17)	0.070
H2	8d	0.097(7)	0.493(8)	0.360(18)	0.070

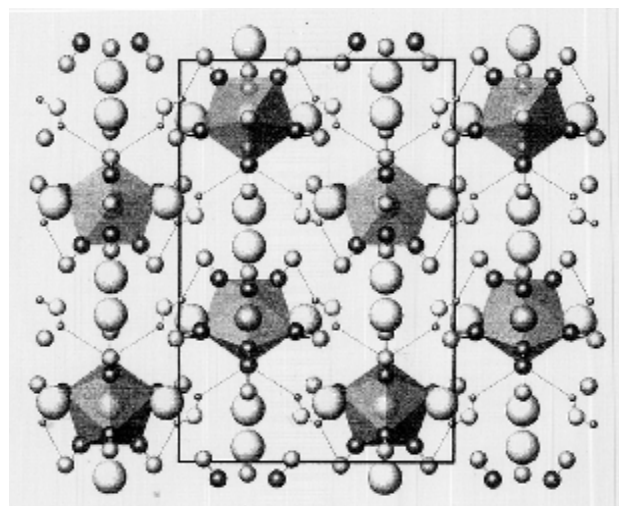

Рис. 1. Проекція структури $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$ вздовж [001].

$C \equiv N$ — 1.116(13)—1.148(18) Å. Величини кутів W–C–N змінюються від 172.8(16) до 179.6(13)°.

Т а б л и ц я 3

Вибрані міжатомні відстані та кути в структурі $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$

Атоми	δ , Å	Атоми	δ , Å	Атоми	ω , град
Rb1-O	2.971(11)	W-2C2	2.151(10)	C1-W-C1	70.9(5)
Rb1-N1	3.008(9)	W-C5	2.152(13)	C1-W-C2	71.5(4)
Rb1-N2	3.043(10)	W-C4	2.160(16)	C1-W-C2	142.4(4)
Rb1-N3	3.152(10)	W-C6	2.162(15)	C1-W-C3	75.7(4)
Rb1-N6	3.254(9)	W-C3	2.170(15)	C1-W-C4	128.9(4)
Rb1-N5	3.310(11)	W-2C1	2.194(10)	C1-W-C5	77.4(4)
Rb1-N2	3.360(12)	C1-N1	1.116(13)	C1-W-C6	133.1(3)
Rb1-N4	3.556(3)	C2-N2	1.132(13)	C2-W-C2	146.0(5)
Rb2-N4	2.937(17)	C3-N3	1.15(2)	C2-W-C3	95.9(3)
Rb2-2N2	3.016(9)	C4-N4	1.16(2)	C2-W-C4	77.6(3)
Rb2-N6	3.069(13)	C5-N5	1.142(18)	C2-W-C5	93.6(3)
Rb2-N5	3.157(16)	C6-N6	1.148(18)	C2-W-C6	75.4(3)
Rb2-2N1	3.565(11)			C3-W-C4	68.1(5)
Rb3-2O	2.868(10)			C3-W-C5	146.8(5)
Rb3-N4	2.927(15)			C3-W-C6	140.6(5)
Rb3-N5	3.013(14)			C4-W-C5	145.1(5)
Rb3-N3	3.107(15)			C4-W-C6	72.6(5)
Rb3-2N1	3.176(11)			C5-W-C6	72.5(5)

Чотири атоми рубідію займають три окремі положення та мають три різні форми координаційних поліедрів: $[Rb1(NC)_7(OH_2)]$ — деформовану тетрагональну антипризму, $[Rb2(NC)_7]$ — деформовану пентагональну біпіраміду і $[Rb3(NC)_5(OH_2)_2]$ — одношаркову тригональну призму. Координаційні многогранники атомів вольфраму та рубідію у структурі комплексу зображено на рис. 2.

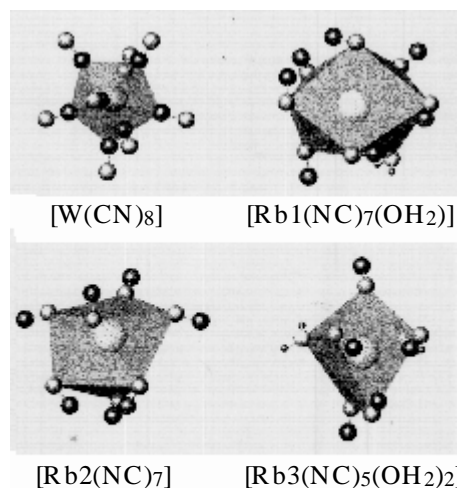
Цікавим є той факт, що дві молекули води в комірниці знаходяться біля йонів $Rb3$, що приводить до значної відмінності координаційних многогранників йонів рубідію.

Між молекулами води і ціаногрупами існує

Т а б л и ц я 4

Водневі зв'язки в структурі $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$

D-H...A	D-H, Å	H...A, Å	D...A, Å	D-H...A, град.	Симетрія
O-H1...N6	0.877	2.599	3.275	134.62	$-x+1/2, -y+1, z-1/2$
O-H2...N1	0.869	2.460	3.208	144.57	$x-1/2, -y+1/2, -z+1/2$

Рис. 2. Координаційні многогранники в структурі $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$.

водневий зв'язок (табл. 4), причому два йона гідрогену однієї молекули утворюють водневий зв'язок з різними атомами нітрогену. Система водневих зв'язків об'єднує структуру комплексу у гофровані шари, перпендикулярні до кристалографічного напрямку $[100]$.

ВИСНОВКИ. Проведене нами дослідження дозволило встановити, що комплекс $Rb_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$ є ізоструктурним з $K_4[W(CN)_8] \cdot 2H_2O$ і $K_4[Mo(CN)_8] \cdot 2H_2O$, але відрізняється за будовою від комплексів $(NH_4)_4[Mo(CN)_8] \cdot 0.5H_2O$ та $Rb_4[Mo(CN)_8] \cdot 3H_2O$. Розміри катіонів ($r(K^+) = 1.33$, $r(NH_4^+) = 1.43$, $r(Rb^+) = 1.49$ Å) є досить близькими, і тому сполуки вольфраму і молібдену одного складу є ізоструктурними, однак зміна кількості молекул води у комплексах приводить до значної різниці в їхніх структурах. Можна очікувати, що при синтезі октаціановольфраматів (IV) амонію і рубідію, аналогічних до октаціаномолібдатів (IV), їхні кристалічні структури будуть однаковими.

РЕЗЮМЕ. Методом монокристалла определена кристаллическая структура $\text{Rb}_4[\text{W}(\text{CN})_8] \cdot 2\text{H}_2\text{O}$. Она принадлежит к ромбической сингонии, пространственная группа $Pnma$, $a = 17.0967(6)$, $b = 11.941(4)$, $c = 8.905(6)$ Å, $V = 1818.1(15)$ Å³, $Z = 4$, $D_x = 2.813$ г·см⁻³; $R = 0.0832$, $wR = 0.1386$ для 2492 независимых отражений. Координационным многогранником атомов вольфрама является $[\text{W}(\text{CN})_8]$ в виде додекаэдра. Атомы рубидия имеют три разных многогранника — $[\text{Rb}(1)(\text{NC})_7\text{OH}_2]$ (деформированная тетрагональная антипризма), $[\text{Rb}(2)(\text{NC})_7]$ (деформированная пентагональная бипирамида) и $[\text{Rb}(3)(\text{NC})_5(\text{OH})_2]$ (одношапочная тригональная призма). Все цианогруппы в комплексе концевые.

SUMMARY. The crystal structure of $\text{Rb}_4[\text{W}(\text{CN})_8] \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ has been solved from X-ray single crystal diffraction data. The compound crystallizes in the rhombic system, space group $Pnma$, lattice parameters $a = 17.0967(6)$, $b = 11.941(4)$, $c = 8.905(6)$ Å, $V = 1818.1(15)$ Å³, $Z = 4$, $D_x = 2.813$ г·см⁻³; $R = 0.0832$, $wR = 0.1386$ for 2492, independent reflections. The coordination polyhedra of the tungsten atoms are dodecahedra $[\text{W}(\text{CN})_8]$. The rubidium atoms has three different polyhedra: $[\text{Rb}(1)(\text{NC})_7\text{OH}_2]$ — deformation tetragonal antiprisms, $[\text{Rb}(2)(\text{NC})_7]$ — deformati-

on pentagonal bipyramids and $[\text{Rb}(3)(\text{NC})_5(\text{OH})_2]$ — monocapped trigonal prisms. The all cyanogroups in complex is terminal.

1. Hoard J.L., Nordsieck H.H. // J. Amer. Chem. Soc. -1939. -**61**, № 10. -P. 2853—2857.
2. Hoard J.L., Hamor T.A., Glick M.D. // Ibid. -1968. -**90**, № 12. -P. 3177—3184.
3. Семеншин Д.И., Гловяк Т., Мыськив М.Г. // Координац. химия. -1985. -**11**, вып. 1. -С. 122—128.
4. Basson S.S., Bok L.D.C., Leipoldt J.G. // Acta Crystallogr. -1970. -**B26**, № 9. -P. 1209—1216.
5. Bok L.D.C., Leipoldt J.G., Basson S.S. // Ibid. -1970. -**B26**, № 6. -P. 684—692.
6. Сарамга І.В., Довгей В.В., Яровець В.Я., Черняк Б.І. // Укр. хім. журн. -1998. -**64**, № 1. -С. 34—40.
7. Сарамга І.В., Довгей В.В. // Там же. -1998. -**64**, № 12. -С. 87—92.
8. Sheldrick G.M. // Acta Crystallogr. -1990. -**A46**. -P. 467—473.
9. Sheldrick G.M. SHELXS-97, Universitat Gottingen, Germany, 1999.
10. Dowty E. Atoms. A Computer Program for Displaying Atomic Structures, Kingsport (TN), USA, 1999.

Національний університет “Львівська політехніка”
Львівський національний університет ім. Івана Франка

Надійшла 28.12.2009

УДК 546.47 + 547.792 + 535.372

А.Н. Гусев, С.Б. Мешкова, З.М. Топилова, В.Ф. Шульгин

СИНТЕЗ, ЛЮМИНЕСЦЕНТНЫЕ И ТЕРМИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА КООРДИНАЦИОННЫХ СОЕДИНЕНИЙ ЦИНКА С ФУНКЦИАЛИЗИРОВАННЫМИ 1,2,4-ТРИАЗОЛАМИ

Описаны синтез и результаты исследования люминесцентных и термических свойств координационных соединений цинка с продуктами конденсации 3-(пиридил)-5-(2-аминофенил)-1Н-1,2,4-триазолов с салициловым альдегидом и 2-гидроксинафтаальдегидом-1. Установлено, что в твердом состоянии комплексы проявляют интенсивную люминесценцию в видимом диапазоне ($\lambda_{\text{max}} = 477—496$ и $515—590$ нм). Изучена зависимость интенсивности люминесценции от природы лиганда.

ВВЕДЕНИЕ. Интерес к координационным соединениям с люминесцентной активностью имеет теоретический и прикладной аспекты. Первый связан с изучением взаимосвязи между составом, строением комплексов и их фотофизическими характеристиками, второй — с использованием координационных соединений как электролюминесцентных материалов, а также люминесцентных меток в медицине и аналитической химии. Эти

аспекты взаимно дополняют друг друга и инициируют новые исследования в области химии люминесцирующих комплексов [1—6].

На сегодняшний день лучшие показатели яркости имеют органические соединения [1, 2], однако низкая термостойкость этих материалов существенно ограничивает возможности их применения. Координационные соединения *d*- и *f*-элементов люминесцируют слабее, однако термичес-

© А.Н. Гусев, С.Б. Мешкова, З.М. Топилова, В.Ф. Шульгин, 2010